

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א"ל

ערב שבת קודש
חול המועד פסח
י"ח בניסן התשע"ד

יוצא לאור על ידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

- מברכים⁶².

מלאכה: נוהגים אנשים ונשים שלא לעשות מלאכה כל ימי הספירה משקיעת החמה ואילך, עד לאחר הספירה⁶³ (וזו סיבה נוספת שגם הנשים יספרו ספירת העומר).

רפואה: "ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, זמן מסוגל לרפואת הגוף ובריאות, כמבואר בספרים"⁶⁴.

נסיעות: אין להימנע מנסיעות וטיולים בימי ספירת העומר⁶⁵.

62 ספר השיחות תשמ"ט ח"ב עמ' 745. וראה 'אוצר' עמ' רנח.
63 שו"ע אדמו"ר סו"ס תצג. ומסיים שם "ואותן הנשים שאינן סופרות, אפשר שיש להן לשבות ממלאכה כל הלילה".
64 אג"ק כרך טו עמ' ק, ובכ"מ.
65 שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' מד, דרכי חיים ושלום סי' תרכז (וכתב שאדרבה, ימים אלו הם ימים מוצלחים לנסיעה). (וראה גם בין פסח לשבועות ס"פ טו. נטעי גבריאל פסח ח"ג פנ"ו סי"ד, עיי"ש).

נשים: מותר לאישה לספר בימי הספירה את השערות היוצאות מוחץ לכיסוי הראש ואינה יכולה לכסותן. מריטת שער הגבות, הריסים והרגליים אינה נחשבת תספורת⁶⁶.

'שהחיינו': נוהגים שאין מברכים 'שהחיינו' (מלבד על פדיון הבן ובכל דבר⁶⁹ שעלולים להחמיץ)⁶¹ בימי הספירה. אך בשבת ובל"ג בעומר

חיבת להיעשות מייד בהגיעו לגיל שלוש, אלא כאשר מכניסים אותו ל'חדר' בקביעות (וראה גם בסה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 326, ובלה"ק 'התועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 449, אודות התחלת לימוד א"ב שזמנו מאז התספורת, או בכל ילד לפום שיעורא דיליה") כפי שכתב אדמו"ר מהורש"ב הוכנס ל'חדר' בגיל שלוש וחצי (לקוטי שיחות ח"ה עמ' 86 ועיי"ש בהערה 4), וכ"ק אדמו"ר מהורי"צ - רק בשנת תרמ"ד - סה"מ תשי"א עמ' 168), ואז מקיימים את כל המנהגים הקשורים בזה. [וראה 'כפר חב"ד' גיליון 1366 עמ' 33 שהיתה הוראה להכניס בגיל חמש, והוא עניין אחר, ראה בהל"ת פ"א ה"א וב'הערות וצינים' שם].

60 'בין פסח לשבועות' עמ' רמא. שבח המועדים עמ' 188.
61 ראה כף החיים סי' תקנ"א סי"ו.

הפצת היהדות: ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואין לעשות זאת - לאור תורתו והדרכותיו של כ"ק אדמו"ר

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה, מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך, ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד • הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חישי. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק, בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ח בניסן ה'תשע"ד - כ"ה בניסן ה'תשע"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ח בניסן	הל' מאכלות אסורות פרק יד-טז.	הל' רוצח ושמירת נפש פרק ד.	מל"ת קפו. קפו. קפט. קצ. קצב. קצא.
ש"ק	י"ט בניסן	פרק יז. הל' שחיטה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ה.	מל"ת קצג. קנג. קצד. מ"ע קמו.
א'	כ' בניסן	פרק ג-ה.	פרק ו.	מל"ת קא.
ב'	כ"א בניסן	פרק ו-ח.	פרק ז.	מ"ע קמו.
ג'	כ"ב בניסן	פרק ט-יא.	פרק ח.	מל"ת שו.
ד'	כ"ג בניסן	פרק יב-יד.	פרק ט.	מ"ע קמח.
ה'	כ"ד בניסן	נדבות פי גוי. ספר הפלאה והוא ספר ששל. הל' שבועות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק י.	מל"ת סא.
ו'	כ"ה בניסן	פרק ד-ו.	פרק יא.	מל"ת סב.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', י"ח בניסן	4.00	4.53	5.16	6.16	9.23	12.40	1.13	7.11.6	7.36
ש"ק, י"ט בניסן	3.59	4.52	5.15	6.15	9.22	12.40	1.13	7.12.3	7.37
א', כ' בניסן	3.57	4.51	5.14	6.14	9.22	12.40	1.13	7.13.0	7.38
ב', כ"א בניסן	3.56	4.50	5.13	6.13	9.21	12.40	1.13	7.13.6	7.39
ג', כ"ב בניסן	3.54	4.48	5.11	6.12	9.20	12.40	1.12	7.14.3	7.39
ד', כ"ג בניסן	3.52	4.47	5.10	6.11	9.20	12.39	1.12	7.15.0	7.40
ה', כ"ד בניסן	3.51	4.46	5.09	6.10	9.19	12.39	1.12	7.15.7	7.41
ו', כ"ה בניסן	3.49	4.44	5.08	6.09	9.18	12.39	1.12	7.16.4	7.42

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם). שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
שבת חו"מ פסח	6:34	7:49	6:50	7:51	6:42	7:51	6:51	7:50
שביעי-של-פסח	6:36	7:50	6:51	7:53	6:43	7:53	6:53	7:52
קדושים	6:39	7:54	6:55	7:57	6:47	7:57	6:56	7:56

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03*9607588, פקס: 03*9606169
 ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

תורה, מיד לאחר החג ובאופן שיוכלו להגיע אליו גם מרחוק, שבו כמה וכמה שקלא וטריא ומפלפלים בדברי תורה, כי בהמשך לחג הפסח מתחיל מחדש העניין ד'משה קיבל תורה מסיני' תורה שבכתב ותורה שבעל-פה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וממילא זהו הזמן המתאים להוסיף בלימוד התורה...

"וכדי להוסיף בזה, כדאי לעורר יהודים בכל מקום ומקום האפשרי, שדבר נכון וטוב מאוד שיערכו 'כינוס תורה' בימים אלו בשבוע זה, או על-כל-פנים בשבת הבאה, או בימים שלאחרי זה (בכל מקום – לפי תנאי המקום והזמן). ובמקומות שעורכים כבר כינוס תורה – יוסיפו בזה, בכמות ובאיכות..."

"תכלית הכינוסים היא גם 'העמידו תלמידים הרבה', ואחד האמצעים להבטיח זאת הוא על-ידי הדפסת הנאמר בכינוסים ('בקלף גאה ודיו נאה')"⁴⁴.

מנהגי ימי הספירה נישואין: אין נושאים נשים בין פסח לעצרת, לפי שהם ימי דין ומתאבלים בהם על עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בימים אלו⁴⁵. בדבר נישואין בל"ג בעומר – משנה אחרונה⁴⁶ ומעשה רב⁴⁷ שעושים גם בליל ל"ג בעומר.

בדבר נישואין בשלושת ימי הגבלה⁴⁸ – בשנים עברו⁴⁹ העדיף הרבי לדחות זאת לאסרו-חג, אך בשנים האחרונות, כשביטל את ההגבלות שבתאריכים כידוע, התיר והסכים לערוך נישואין אז, וכן הורה הרה"ג רז"ש דבורקין ע"ה למעשה. מותר לעשות שידוכים וסעודת-שידוכים

בלא ריקודים, מחולות וכלי-זמר⁵⁰. מותר לערוך סעודות-ירשות, אבל בלי "ריקודים, מחולות ושמוחות יתרות"⁵¹. אין להקל בזה בערב שבת-קודש ובמוצאי שבת-קודש יותר מבשאר ימי השבוע. עם זאת, נהגו להתוועד ולזמר ניגונים חסידיים בפה ואף ברשמקול, ואף ה'מחולות' שבהתוועדות אין אוסרים⁵².

הכנסת ספר-תורה מתירים גם בתופים ובמחולות, כנהוג⁵³. תספורת: על-פי האריז"ל, אין מסתפרים, גם בעלי ברית, ואפילו בל"ג בעומר, עד ערב שבועות. נהוג לחנך בעניין זה גם את הקטנים⁵⁴.

תספורת מצווה לבני שלוש: מי שיום-הולדתם חל עד ל"ג בעומר – יעשוה בל"ג בעומר (ואם אפשר – במירון)⁵⁵, ואלה שנולדו אחרי – בערב חג השבועות⁵⁶, אבל אין להקדים התספורת לל"ג בעומר לפני מלאות לילד שלוש שנים⁵⁷.

אם הגיע הילד לגיל זה לפני הפסח, אין לדחות התספורת (והתחלת החינוך) עד ל"ג בעומר, ולכל היותר יכול לסיים התספורת בל"ג בעומר⁵⁸. את שאר ענייני חינוך הילד (להרגילו בנשיאת טלית-קטן, ברכות-השחר, ברכת-המזון וקריאת-שמע שעל המיטה) יעשו כבר בהגיעו לגיל שלוש⁵⁹.

50 ערוך-השולחן שם ס"ב, והמקורות שציינו בס' 'בין פסח לשבועות' עמ' רפה.

51 שו"ע אדמו"ה" שם ס"ו א. וראה לקוטי שיחות כרך לו עמ' 122 (בלה"ק: התוועדות תשמ"ו ח"ג עמ' 337). שו"ת: דברי נחמיה דף ע טור ד. יחווה דעת ח"ו ס' לז.

52 הגרש"ז גרליק ז"ל, ע"פ דיוק הלשון הנ"ל "ושמוחות יתרות".
 53 'בין פסח לשבועות' עמ' רפו, וראה בירור בנושא זה ב'התקשרות' גיליון רמו עמ' 19. (אך המפורש בסוף שיחת ש"פ אמור תנש"א – סה"ש ח"ב עמ' 534, מתייחס לכאורה לל"ג בעומר עצמו).

54 אגרות הרמ"ז ס' ב, הובא בשערי-תשובה ס"ו תצג. וע' 'אוצר' ס"ע רפג.

55 שערי הלכה ומנהג א"ח ח"ב סימנים רכב, רצו. שלחן מנחם (או"ח) ח"ג עמ' לה-לז, וש"ג.

56 אג"ק ח"ב עמ' תמא (למי שנולד בכ' אייר). 'אוצר' עמ' רס. ולפלא שלא נזכר בספרים הנ"ל.

57 לקוטי שיחות ח"ז עמ' 349.

58 אג"ק ח"ד עמ' לט.

59 אג"ק ח"ה עמ' כב, וח"ד עמ' לט. וראה בכ"ז המובא ב'אוצר' עמ' רנט-רס. אמנם ההכנסה ל'חדר' אינה עניין של 'אירוע', ואינה

49 אג"ק כרך ח ח"ג ל.

הגאולה באה מתוך ההעלם והחושך

מה עניין סיפור מלחמת סנחריב למעלותיו הנעלות של משיח המתוארות בהפטרה? • למרות שההעלם וההסתר נראים גדולים, אין בכך מניעה שעלידי תשובה המתחוללת ברגע אחד יתגלו הגילויים הכי נעלים של הגאולה האמיתית • משיח יפעל את שלימות הבריאה, שתבוא לביטוי בהזדככות הגשמיות עצמה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ר' יהושע, ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל".⁶ ואף שלכאורה אי אפשר לפסוק הלכה במחלוקת שבגמרא על-פי המדרש, כיוון ש"אין למדין מדברי אגדה"⁷ - הרי ידוע⁸ שהכלל "אין למדין מדברי אגדה" הוא רק בעניין שהוא נגד הגמרא, אבל כאשר בגמרא לא מדובר בזה כלל, או שבגמרא יש פלוגתא ורוצים למצוא במדרש הכרעה - באופנים אלו "למדין מדברי אגדה" (ואף שיש דעות⁹ שגם באופנים אלו "אין למדין מדברי אגדה" - הרי בעלי דעה זו הם מועטים, ואין הלכה כן)¹⁰. ובענייננו: מכיוון שבעניין זה (אם "בתשרי עתידין ליגאל" או "בניסן עתידין ליגאל") יש בגמרא פלוגתא, ואין בגמרא הכרעה בפלוגתא זו - אפשר להכריע בזה על-פי המדרש. ונוסף לזה - גם על-פי כללי הגמרא הרי "ר'

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹, שהבעל-שם-טוב נהג לאכול סעודה שלישית ביום אחרון של פסח (דהיינו - גם כשקביעותו היתה בחול), והיה קורא לסעודה זו "סעודת משיח".

שייכותו של אחרון של פסח לעניין המשיח - מודגשת גם בהפטרה, שהרי כל ההפטרה דאחרון של פסח מדברת על דבר משיח: "ויצא חוטר מגזע ישי גו"² - לידת המשיח, "ונחה עליו רוח הוי' גו"³, "והריחו ביראת הוי' גו"³ - פרטי ההנהגה של משיח וכו'.

ובהקדמה - שלאמתו של דבר כל חודש ניסן שייך לגאולה העתידה:

בגמרא⁴ מצינו פלוגתא בין ר' אליעזר לר' יהושע, שלדעת ר' אליעזר "בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל", ולדעת ר' יהושע "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל". אבל במדרש⁵ - סותם כדעת

(1) שיחת יום אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) - נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחש"פ). וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות ח"ח ע' 95).

(2) ישע"י יא, א.
(3) שם, ב.ג.
(4) ר"ה יא, רע"א.
(5) שמו"ר פט"ו, יא.

נוהגים לערוך סעודה זו ברוב עם, ומנגנים ניגוני רבותינו נשיאינו ועל-פי הסדר שהורה הרבי בהתוועדויות דראש-השנה. לפני כל ניגון מכריזים שם בעל הניגון. ניגון ג' תנועות (להבעש"ט, הה"מ ואדמוה"ז), א"לי אתה (אדמוה"ז), ניגון מקהלת אדמו"ר האמצעי (אדהאמ"צ), ימין ה' (הצ"צ), לכתחילה אריבער (מהר"ש), ניגון הכנה (הרשב"י), הבינוני (הרי"צ), אתה בחרתנו / הוא אלוקיני / הושיעה (הרבי), ניגון הקפות (הרלו"צ - אביו של הרבי).

לאחרי זה מנגנים כפי שהיה הסדר בסוף ההתוועדויות הגדולות (למעט השנים תשמ"ו ואילך): ניגון הכנה, ד' בבות, ניע זשוריצי.

צבאות ה': בשנת תשמ"מ הורה הרבי לערוך כינוסים ומסיבות לילדי ישראל שלפני גיל מצוות (בנים לעצמם ובנות לעצמן) בארץ-הקודש ובחור"ל בשביעי-שליפסח, להסביר להם את משמעות יציאת מצרים ומסירת-נפשם של ישראל אז לעבור בים כדי להגיע למתן-תורה, מה שהביא את בקיעת הים ועד למתן-תורה, וכדאי ונכון לקשרם עם סעודת משיח, ועלידי זה מחזקים קיום העולם וממחרים את קץ הגלות.³⁹

יום שלישי

כ"ב בניסן - אסרו-חג⁴⁰

אין מתענים, ומרבים קצת באכילה ושתייה.⁴¹ עד אחרי ראש-חודש אייר, אין אומרים תחנון ו'למנצח... יענך'⁴².

כינוס תורה: כ"ק אדמו"ר הנהיג, זה כמה שנים, שבהמשך ובסמיכות לחג הפסח⁴³ יארגנו 'כינוס

(39) לקוטי-שיחות שם, עמ' 217.

(40) בחור"ל - אחרון-שליפסח. מהדרין לאכול 'שרויה' בסעודות הלילה והיום. בנטילת מים אחרונים - שוב מעבירים המים על השפתיים כבכל השנה. הדלקת הנרות - רק אחרי צאת הכוכבים, ומברכת "להדליק נר של יו"ט" בלבד. בשחרית מוציאים שני ס"ת (ואומרים י"ג מידות פ"א, רבש"ע וכו'). בראשון קוראים לה' עולים בפ' ראה "כל הבכור", ח"ק, ובשני מפטיר כדאמנול. הפטרה "עוד היום...". הזכרת נשמות. מוסף. אחרי מנחה - סעודת משיח. למחרת - אסרו-חג.

(41) שו"ע אדמוה"ז ס' תכט ס"ז. לוח כולל-חב"ד.

(42) לוח כולל-חב"ד.

(43) וגם לחגי-שבועות וחגי-הסוכות.

את הניגון 'האָפּ קאַזאַק'³⁴ של הרה"ק הסבא משפולה נ"ע.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היה נוהג באחרון-של-פסח להורות שירקדו "ריקוד של משיח" ("משיח'ס טאַנץ"), והיו פעמים שגם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הורה כן.

רבינו הבעל-שם-טוב היה אוכל סעודה שלישית ביום אחרון-של-פסח (בחור"ל) והיתה נקראת אצלו "סעודת משיח"³⁵, משום שביום זה מאיר גילוי הארת המשיח.

מנהג קבוע הנהיג כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לשתות ד' כוסות בסעודה זו, ארבע כוסות יין, כנגד ארבע כוסות הנחמה שעתיד הקב"ה להשקות את ישראל. מי שקשה לו, ישתה מעט ויוסיף קצת בכל פעם ויחשב לו ככוס נוספת.³⁶

גם לאחר ארבע הכוסות אפשר לומר 'לחיים', ופשיטא - [שכל זה יהיה] באופן של זהירות משכרות, חסוּשִׁלּוּם, היפך הציווי והיפך הרצוי, עלידי זה שייקח כוסות שלפני-ערכו, או שישתה רוב כוס וכיוצא בזה.³⁷

"בארץ-ישראל אוכלים סעודת משיח (ושותים ארבע כוסות) בשביעי-שליפסח"³⁸. למעשה, עורכים בדרך-כלל את הסעודה לאחר תפילת מנחה.

(34) ספר-הניגונים ח"א, ניגון כד. הטעם משום שזהו ניגון של שמחה וניצחון, שהן נקודות המועדים הללו ('המלך במסיבו' ח"א עמ' קנז), וכן מפני שה'סבא' עסק בפדיון שבויים, השייך לחג הפסח, 'זמן חירותנו' (שם ח"ב עמ' קלו).

(35) דהיינו המשכת עניין משיח, המופיע בארוכה בהפטרת היום, בפנימיות, "דם ובשר כבשרו". לקוטי-שיחות כרך ז, עמ' 273. וראה ב'אוצר'.

(36) שיחת שבת מבה"ח אייר תשי"ז (תורת-מנחם ח"ט עמ' 354), וזה בהתאם להאמור בשיחת אחש"פ תשמ"ה ס"ג, שצ"ל ד' כוסות מלאים דווקא, הובא ב'אוצר' שם עמ' רלג, עיי"ש. בשנת תשמ"ו ומנחה והלאה הורה הרבי לשתות ארבע כוסות מלאים עד תומם. (התוועדויות' תשמ"ח ח"ג עמ' 173. וראה תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק שלישי עמ' רטו: "באמירת המאמר [ד"ה "החריס"]" הוסיף כאן בתור עניין בפ"ע: "ובדאי שכל אחד ישלים ד' הכוסות, וגם אלה שספק אצלם אם שתו כל ד' הכוסות בכונה זו (שזה שייך לגאולה העתידה) בודאי ישלימו, דשתיית ד' הכוסות צריכה להיות באופן ודאי וברור, וכאמור, שע"ז מקרבים הגאולה העתידה".

(38) סה"ש תנש"א ח"א עמ' 444, הערה 77. לקוטי-שיחות כרך כב, עמ' 218. ועוד.

אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע¹¹, ודעת ר' יהושע היא ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל". כל האמור - הוא בנוגע לחודש ניסן בכלל, ולפסח - בפרט. ובפרט באחרון של פסח, לאחר השלמת כל עניני העבודה, הן ביעור כל העניינים ההפכיים ממצה, והן אכילת מצה - הרי יום זה של אחרון של פסח במיוחד הוא יום מסוגל לפעול את ביאת המשיח.

ב. עניין המשכת המשיח באחרון של פסח - נמשך בכל דור ודור, ובכל שנה ושנה, ובפרט - בזמן האחרון בעקבתא דמשיחא, ובשנים שנאמרו עליהם קצים¹². ובפרט עתה, ש"כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"¹³ - הרי תשובה מועלת "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁴, שכאשר ברגע אחד ההנהגה היא כדבעי, אזי אפשר לפעול את ביאת המשיח למטה מעשרה טפחים.

ואין להתפעל מזה שישנם העלמות והסתרים וחושך כפול ומכופל כו' - כפי שלמדים מהפטרות אחרון של פסח:

התחלת ההפטרה היא - "עוד היום בנוב לעמוד ינופף ידו הר בת ציון גבעת ירושלים"¹⁵, דקאי על סנחריב [שהיה מנגד לא רק ל"ירושלים", אלא גם ל"ציון", דקאי על נקודת היהדות, שהוא עניין פנימי עוד יותר מעניין "ירושלים", שלימות היראה¹⁶], ש"כשעמד בנוב וראה את ירושלים קטנה לא חש לדברי אצטגניניו (שאמרו לו להלחם בו ביום דווקא) והתחיל להניף ידו בגאווה, וכי על עיר כזו הרגזתי כל החיילות האלו, לינו פה הלילה ולמחר ישליך בה איש אבנו"¹⁷.

ולמרות שסנחריב היה כל כך חזק בעיני עצמו ובטוח בניצחונו, עד שסבר שאין לו צורך כל למהר ולהלחם בירושלים בו ביום (שמזה מובן גודל ההעלם וההסתר) - אף-על-פי-כן, הרי כבר

(11) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה (כרך ח) סכ"א (ע' רצד). וש"נ.
(12) ראה לעיל [תו"מ כרך יא] ע' 161. וש"נ.
(13) סנהדרין צו, ב.
(14) ראה זח"א קטט, סע"א.
(15) ישע"י י"ד, לב.
(16) ראה לקו"ש חט"ו ע' 234. וש"נ.
(17) פרש"י עה"פ.

אז התחיל העניין ד"ויצא חוטר מגזע ישי", ו"ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח"¹⁸.

וכמו כן בכל דור ודור, ובפרט עתה ש"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" - אין להתפעל מההעלמות וההסתרים, כיוון שבשעתא חדא וברגעא יכולים לפעול את הגאולה.

ובלשון חז"ל¹⁹ "פתחו לי כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם": די בפנייה אחת ("נאָר איין קער") להקב"ה, "כחודו של מחט", כדי שהקב"ה יפתח "כפתחו של אולם" - "פתחו של אולם" דייקא - שכל הפתחים שבבית המקדש לא היו פתוחים תמיד, ודוגמתם בעניין הגאולה הם הגאולות משאר הגליות שיש אחריהם גלות²⁰, מה שאין כן "פתחו של אולם" היה פתוח תמיד²¹ - בדוגמת הגאולה העתידה, שהיא גאולה שלימה שאין אחריה גלות²⁰.

ג. וזוהי ההוראה מתוכן הפטרת אחרון של פסח: כשמגיע חודש ניסן בכלל, ואחרון של פסח בפרט, שהוא זמן מסוגל להמשיך את הגאולה - עלול אדם ליפול ברוחו ("אַרְאָפְפְּאֵלְן בְּאֵ זִיך") ולחשוב איזו שייכות יש לו לעניין זה כו'.

ועל זה באה ההוראה מההפטרה, "עוד היום בנוב לעמוד", ואף-על-פי-כן "ויצא חוטר מגזע ישי" - שמבלי הבט על גודל החושך, אפשר להמשיך את הגאולה העתידה, הגאולה השלימה והאמיתית שאין אחריה גלות, שהיא המשכה נעלית ביותר שמעולם לא היתה כדוגמתה, ועד שהיא תכלית שלימות הבריאה - כמבואר בהמשך ההפטרה פרטי ההנהגה דמשיח, שיפעל את כל המשכות גם בגשמיות העולם, דהיינו שגשם העולם עצמו יזדכך, שזוהי תכלית הכוונה.

ובפרטיות יותר:

בהתחלת העניין - "והריחו ביראת ה', ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח"²²,

(18) סנהדרין צד, א.
(19) ראה שהש"ר פ"ה, ב [ב]. וראה לקו"ש ח"א ע' 191 הערה 17. וש"נ.
(20) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.
(21) מדות פ"ב מ"ג. וראה לקו"ש שה"ש לה, ג. ובכ"מ. מכתב ח"י מנחם-אב שנה זו (אגרות-קודש ח"ט ע' רמא).
(22) ישע"י י"א, ג.

בליובאוויטש ניעורים כל הלילה, עוסקים בלימוד תורה²³ [ומתועדים]. הניעור כל לילה זה וכיו"ב - אין צריך לקרוא קריאת-שמע שעל-המיטה²⁴.

* בלקוטי-שיחות²⁵ נזכר אודות "אמירת שירת הים בשביעי-של-פסח בשמחה עצומה" (אם-כי לא נתפרש מתי). והרי כן הוא מנהג ישראל בהרכה קהילות. וראה ב'המלך במסיבו'²⁶ שמזכיר הרבי את המנהג בארץ-ישראל לילך לשפת הים [והרי שם הוא עיקר אמירת שירת הים!] ולשמוח בשירה וריקודים, ומקשר זאת למנהגנו להיות ניעורים בליל זה. היו לומדים כמה שיעורים, נגלה ונסתר. פעם אחת הורה אדמו"ר מהוריי"צ ללמוד בליל זה את המאמר ד"ה 'הים ראה וינוס' שבליקוטי-תורה (טז, ב). ופעם אחרת הורה ללמוד את המאמר שלאחריו, ד"ה 'והניף' (טז, ד)²⁷.

בשם אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע נמסר, שבשביעי-של-פסח "הישיבה כשלעצמה (=להישאר ער, נוסף על הלימוד) היא גם-כן עניין".

שחרית: חצי הלל. קדיש תתקבל. שיר של יום. מוציאים שני ספרי-תורה, שלוש-עשרה מידות (פעם אחת), ריבוננו-של-עולם, ואני תפילתי, בריך שמיא וכו'. בספר הראשון קוראים לחמישה עולים בפרשת בשלח: "ויהי בשלח... ה' רופאך".

הנה המילים הנאמרות בניגונה מיוחדת כנהוג, לפי שתי הנוסחאות שהביא באוצר מנהגי חב"ד²⁸, רובן בפסוקים שיש בהם שם ה', והחילוקים ביניהן נכנסו כאן בסוגריים מרובעים: מימנם ומשמאלם (השני), ויאמינו בה' ובמשה עבדו, סוס ורוכבו רמה בים, [זה א"ל וזוהו] אלוקי אבי

(אחש"פ תשי"ב); בכל מקום ומקום שאליו מגיעים, אומרים ד"ת מתורת החסידות (תשד"מ), עניינים קלים (ר"ד ו' טבת תשי"ב); יש לשמח יהודים, ולעוררם בכל ענייני יהדות, כולל חיזוק האמונה בבית המשיח (תשמ"ו).

(23) ספר-המנהגים, שש"פ. 'אוצר' עמ' ריד.
(24) משא"כ בלילה רגיל - ראה סה"ש תרצ"ו עמ' 1, תש"ב עמ' 100.
(25) ח"ז עמ' 270 ואילך.
(26) ח"ב עמ' קכט.
(27) 'אוצר' עמ' רטו (וכן האמור בהמשך). בדברי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש שבס"ה שם משמע, שגם בליל זה טובלים לפנות בוקר כמו בליל שבועות, ועד"ז בליל ה"ר - 'אוצר' שם עמ' שלג. וע"ע.
(28) עמ' ריז.

וארוממנהו, ה' שמו, ימינך ה' תרעץ אויב, נורא תהילות עושה פלא, [נהלת בעזך אל נווה קדשך], עד יעבור עם זו קנית, ה' ימלוך לעולם ועד, [הלכו ביבשה בתוך הים, (ותען להם מרים)... סוס ורוכבו רמה בים].

בעת קריאת שירת הים - עומדים²⁹. מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש. בספר השני קוראים למפטיר "הקרבתם" ככלל ימי חול-המועד (גם בשעת הדחק³⁰ אין להעלות קטן למפטיר). הפטרה "וידבר דוד"³¹.

הזכרת נשמות³²: רבותינו נשיאנו נהגו לאחוז בעץ-החיים של ספר-התורה בעת אמירת יזכור. מי שהוריו בחיים, יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות. אָבֵל (רח"ל) בשנה הראשונה לפטירת אביו או אמו, נשאר בבית-הכנסת אך אינו מזכיר נשמות. בהזכרת נשמות אומרים "בן פלונית".

אומרים 'אב הרחמים'. גם מי שאינו מזכיר נשמות אומר זאת (ואם-כן, יש לקרוא להם לחזור לבית-הכנסת לאמירה זו). אשרי. יהללו. תפילת מוסף.

סעודת משיח³³

בשמחת-תורה ובאחרון-של-פסח היו מנגנים

(29) ספר-המנהגים. אדמו"ר מהורש"ב עמד כשפניו אל הס"ת, כמובא ב'רשימות' חוברת ה, עמ' 25, וכן נהג הרבי. אבל ב'היום יום' העתיק זאת רק בקשר לעשרת הדברות, ולא לשירת הים. וכנראה פרט זה אינו הוראה לרבים.

(30) ע"פ 'התועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334, 'שערי הל' ומנהג' אור"ח ח"ב ס"ע רפב.

(31) שו"ע אדה"ז סימן תצ סעיף יג. לוח כולל-חב"ד.

(32) המנהגים ומקורם - ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' רכא ואילך. בלבוש ס' תצ ס"ט ד"ה מה, כתב הטעם שמזכירים

נשמות ביום אחרון דפסח וכו' משום שקוראים בו "כל הבכור" שבו נאמר "איש כמתנת ידו". ואין טעם זה מועיל למנהג זה בא", שאין נוהגין בה יו"ט שני. והנה בסעודת חג השבועות תשכ"ט (המלך במסיבו' ח"א עמ' שכא) נשאל הרבי מדוע מאחרים תמיד את הזכרת נשמות ליום האחרון של החג, וענה "כיוון שזהו ענין של צער, דוחים זאת לבסוף". וטעם זה פשוט ומתאים גם למנהג א"י (תודה להרב מ"מ ש' לאופר).

(33) רוב המנהגים נסמנו ב'אוצר' עמ' רכט ואילך. לשאלה מדוע הרבי ואנ"ש אין נוהגים כאמור בלוח 'היום יום' כב ניסן (וממנו בספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד) "מהדרין לקדש, אח"כ מתפללים תפילת המנחה, ואח"כ סעודת יו"ט", ראה 'אוצר' עמ' רכח.

אחר חצי קדיש אלא גוללים למפטיר. ומגביהים וגוללים רק לאחר גמר המפטיר¹². אולם את החצי קדיש אומרים תמיד אחרי הקריאה שלפני עליית המפטיר. אומרים 'ולקחת סולת'¹³. קידוש היום: מ'מזמור לדוד', כולו - גם 'על כן'¹⁴ - בלחש, חוץ מ'בורא פרי הגפן', כמוכין. מנחה: קוראים בתורה בפרשת 'קדושים'.

יום ראשון

כ' בניסן, ה' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בהעלותך (במדבר ט, א-י): "וידבר... ולאזרח הארץ", הגבהה וגלילה, ובספר השני עולה הרביעי בפרשת פינחס "והקרבנם" כדאמול, חצי קדיש.

נר יום-טוב: מנהגנו להקדים לכתחילה ההדלקה בערב יום-טוב כמו בערב שבת, ומניחה את הגפרור לכבות מעצמו, כמו בשבת, ומברכת אחרי ההדלקה.

יום שני

כ"א בניסן, שביעי-של-פסח

מי שלא הדליקה קודם השקיעה, תדליק לפני הקידוש מאש שהודלקה לפני החג. אין מברכים 'שהחינו' לא בהדלקת הנרות ולא בקידוש.

שמחת שביעי-של-פסח (ואחרון-של-פסח) גדולה מזו של שאר ימי הפסח, כיוון שבו היתה שלימות עניין יציאת מצרים, וההכנה לגאולה העתידה¹⁵, ואז דווקא היתה לידת נשמות ישראל.

12) כך מסר הרב אליהו שיחי' לנדא (וכן נפוץ בין האשכנזים בכלל), וראה פסקי-תשובות ס' קלד ס"ק ד. 13) 'התועדויות' תשמ"ו ח"ג ס"ע 186 (אף שלחם הפנים היה מצה, הרי השק"ט בזה היא בבכל ענייני שבת: שלום עליכם וכו', והוראת כ"ק אדמו"ר מהור"צ היא לומר זאת, ע"כ. וצע"ק שלא נזכר לאומרה בלחש, כאשר העניינים, בלוח היום יום' יט בניסן ובספר-המנהגים עמ' 57, הע' 8 - 'התקשרות' גיליון מה, עמ' 26). 14) ספר-המנהגים שם. 15) ספר-המנהגים, מנהגי שביעי-של-פסח, ובנסמן שם.

יש שמסרו בשם הצמח-צדק ששביעי-של-פסח הוא הדרגה ד'כל השביעיין חביבין¹⁶.

בשביעי-של-פסח, שבו מתגלית העצמות בבחינת "חשף ה' את זרוע קדשו", וכל אחד ואחד יכול לקחת ולקבל, יש לייקר כל רגע¹⁷.

* "לטהרנו מקליפותינו": המתוועדים ביו"ט זה בבית-הכנסת או בבית, זקנים עם נערים¹⁸, ייזהרו שלא לטלטל קליפות אגוז מפני איסור 'מוקצה', כי אף שאזהרת אדמו"ר הזקן הידועה בסידורו¹⁹ נאמרה רק על שבת ולא על יום-טוב (שבו אין איסור לברור את הפסולת מתוך האוכל, ויש רק איסור מוקצה בטלטול הקליפות)²⁰, הרי רואים במוחש שרבים נכשלים בזה, ורק אם הצטברו קליפות רבות ויש בזה משום 'גרף של רע', יהיה מותר לטלטלם החוצה או לאשפה²¹.

תהלוכה: כ"ק אדמו"ר הנהיג זה כמה וכמה שנים, ללכת בשביעי-של-פסח אחה"צ (וכן בחג השבועות ובשמיני-עצרת) ב'תהלוכה' לבקר את בני-ישראל שבבתי-כנסיות ובבתי-מדרשות בכמה וכמה שכונות, כדי להוסיף בשמחת החג (על-ידי ההתאחדות עם רבים מבני-ישראל שבשאר שכונות), ובפרט על-ידי אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"), נגלה דתורה ופנימיות התורה²².

16) 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קנה"ו, ושי"נ. 17) כ"ק אדמו"ר מהור"ב, ע"פ ס' השיחות תרח"ץ עמ' 270. 18) ראה בקצות השלחן ס' קמז בבדי השלחן אות יא ד"ה ולכאורה יש להקשות, ובס' שבת כהלכה דלהלן. 19) נדפס בהוספות לשר"ע שלו ח"ב, במהדורה הישנה עמ' 829 ובחדשה ריש עמ' תתק"ג, ד"ה טוב למנוע. 20) ראה בס' שבת כהלכה ח"ב פי"ג בציונים והערות אות מב. 21) שו"ע אדמו"ר ס' שח סעיף סז, ועיי"ש סעיף עה. 22) סה"ש תנש"א ח"א עמ' 436 בהערה. 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' ריח (ומצייין לס' 'הלכות החג בחג' עמ' 190).

כמה נקודות בנושא (מתוך קובץ 'תהלוכה' בהוצאת צא"ח נ"י, ערב שבועות תש"ס), משיחות לא מוגהות: אין לחפש תירוצים להשתמט מזה (ב' דחה"ש תשד"מ); לקחת עמו רק את "בניו שהגיעו לחינוך" ולא את כל בני-ביתו (שם); יש זכות מיוחדת לאלה שהלכו למקום רחוק דווקא (ב' דחה"ש תשמ"ג); מכל פגיעה ופגיעה נברא מלאך (ב' דחה"ש תשכ"ח); לא להסתיר מניין באים, בשליחות הרבי, לדבר בהרחבה ושלא להתפעל מאף אחד (אם כי יש להיזהר שלא לפגוע באף אחד, ודברי חכמים בנחת נשמעים) (ש"פ ניצבים תש"י); כשאין מניחים לדבר, אין צריך להתפעל ולהתייאש, אלא צריך למצוא עצות ותחבולות שירשו לו לדבר

"דמורח ודאין"²³, דהיינו שמישיח ידון במשפטים גשמיים על-פי העניין ד'והריחו ביראת ה'" (כמוכח מסיפור הגמרא שעל-ידי זה ביקשו לבחון אם יש בו עניין זה של "הריחו ביראת ה'") -

כיוון שגם העניין היותר נעלה של ריח "ביראת ה'" (נוסף על מעלת עניין הריח בכלל שהוא "דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו"²⁴) ימשיך משיח בדברים הגשמיים.

ובהמשך לזה - "וגר זאב עם כבש גו' ואריה כבקר יאכל תבן"²⁵, דהיינו שמישיח יפעל זיכוך אפילו בבעלי חיים²⁶,

- יש מפרשים שהכוונה במה שכתוב "וגר זאב עם כבש" היא שיתבטלו התכונות והטבעים הרעים שבכולם, אבל מפורש להדיא²⁷ שהכוונה היא בגשמיות כפשוטו, שמישיח יפעל בבעלי חיים הגשמיים את עניין "וגר זאב עם כבש"²⁸ - ועד ל"חור פתן" ו"מאורת צפעוני"²⁹, שהוא עניין הקשור ל"נחש הקדמוני" - שבכל אלו יפעל משיח המשכה זו.

ועל דרך זה בנוגע לאומות העולם - שמישיח יפעל בהם להיות "נער קטן נוהג במ"³⁰, דקאי על בני-ישראל, כמו שכתוב³¹ "מי יקום יעקב כי קטן הוא".

ונוסף לזה - הרי משיח עצמו יהיה יהודי בעל

23) סנהדרין צג, ב.

24) ברכות מג, ב.

25) שם, רז.

26) ראה גם רד"ה ונחה עליו רוח הוי' גו' דאחש"פ תשכ"ה (סה"מ מלוקט ח"ב ע' מה).

27) ברשימת ההנחה: ב"משנת חסידים" (המו"ל).

28) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ב ובהשגות הראב"ד שם, ובנ"כ. פי' הרד"ק עה"פ.

29) שם, ח.

30) שם, ו.

31) עמוס ז, ב"ה.

רמ"ח איברים ושס"ה גידים, רמ"ח איברים גשמיים ושס"ה גידים גשמיים, ובאיברים גשמיים אלו - יתגלה העניין ד'והריחו ביראת ה'".

ונמצא שביאת המשיח פועלת תכלית השלימות בכריאה - שגם בדברים הגשמיים, ועד "חור פתן" ו"מאורת צפעוני", יומשכו בגילוי העניינים הנעלים ביותר.

וכאמור, מבלי הבט על תוקף ההעלם ד"עוד היום בנוב לעמוד" - אפשר לפעול עניין זה בכל שנה ושנה באחרון של פסח, "בשעתא חדא וברגעא חדא".

ד. ומכיוון שלכל עניין יש צורך בהכנה - הרי ההכנה לעניין האמור (גילוי המשיח באחרון של פסח) היא ההתעוררות בסעודה השלישית דאחרון של פסח, שהבעל-שם-טוב קראה בשם "סעודת משיח".

- הבעל-שם-טוב הוא זה שעלה להיכל המשיח ושאלו "אימתי קאתי מר", וענה לו משיח "לכשיפוצו מעינותיך חוצה"³². ובמילא, ידע הבעל-שם-טוב את כל הסדר של ביאת המשיח, שהרי משיח בעצמו גילה לו עניין זה!

ולכן, הרי על-ידי הפצת מעינות תורתו של הבעל-שם-טוב, שהיא תורת החסידות, וההתעוררות בסעודה השלישית דאחרון של פסח, שהבעל-שם-טוב קראה בשם "סעודת משיח" - אפשר להמשיך "בשעתא חדא וברגעא חדא" את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח, למטה מעשרה טפחים.

(מהתועדות אחרון של פסח תשי"ד,

תורת מנחם' כרך יא עמ' 209-213. בלתי מוגה)

32) אנה"ק דהבעש"ט הידועה - נדפסה בכתר שם טוב בתחילתו. ובכ"מ.

בין מצה לסוכה

האם קיימת מצווה באכילת מצה בשאר ימי הפסח מלבד הלילה הראשון, והאם דין אחד הוא לגבי ישיבה בסוכה? • מחד, רק "לילה ראשון חובה" ומאידך לפועל – מברכים "על אכילת מצה" רק בלילה הראשון, ואילו בסוכה – בכל פעם לאכול • יסודתו בהררי קודש

בתורת מנחם כרך נא (עמ' 91) נאמר בקצרה: "דובר [בליל א' דחג־הסוכות תשכ"ח] גם אודות החילוק בחג הסוכות בין לילה הראשון לשאר הימים, כמו בחג הפסח".

ב'המלך במסיבו' (כרך א' עמ' קפז) הובאו הדברים ביתר הרחבה:

"המשפיע הרב שמואל לויטין (ז"ל) שאל: בפסח קיימא לן (פסחים קכא) מצה בזמן הזה דאורייתא ופירש הרשב"ם "לילה הראשון חובה" ולגבי שאר הימים הוי רשות. האם על דרך זה הוא בסוכה?"

"כ"ק אדמו"ר השיב לו: אין־הכינומי, עיקר החיוב לאכול בסוכה הוא רק בליל א' "ומכאן ואילך רשות" (סוכה כזא). ומכל־מקום גם בשאר ימי החג כשאוכל בסוכה מקיים מצוה ומברך עליה – ו"כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע" – ודלא כאכילת מצה כל ששה (שארין מברכים עליה)".

וראה בזה גם לקוטי שיחות (כרך כט עמ' 216 והערה 17).

ברשימה הבאה ננסה להרחיב את הפרטים, לבחון את השיטות השונות בנושא, וכמובן את שיטת רבותינו נשיאינו במיוחד.

במסכת פסחים קכא: תניא כוותיה דרבא: "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך", זהו דבר שהיה בכלל (שיום השביעי היה בכלל מה שנאמר 'שבעת ימים תאכל מצות') ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף

ששת ימים רשות.

וכן פסק הרמב"ם הל' חמץ ומצה פרק וא"ו הלכה א':

מצוה עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר... אבל בשאר הרגל – אכילת מצה רשות, רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז... אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה.

גם הבית יוסף (בסימן תעה סעיף ז) פסק: אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד.

כמו כן אדמו"ר הזקן (בסימן תעה סעיף לב) קובע: "ואין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד, שנאמר בערב תאכלו מצות, אבל שאר כל הלילות וכל הימים אינו מוזהר אלא שלא לאכול חמץ... אבל לחם עוני אין צריך לאכול אלא בלילה הראשון בלבד... דהיינו שכל השבעת ימים אינו מוזהר לאכול מצה אלא שלא לאכול חמץ... ומשאכל כזית [=בלילה הראשון] יצא ידי חובתו מן התורה".

בפשטות, המקור לדעות אלו הוא ממשמעות הסוגיה בפסחים, שאכילת מצה בשאר ימי החג אין בה משום קיום מצות אכילת מצה, וכמפורש: "שאר ימים רשות".

וכן כותב בעל העיטור (עשרת הדברות נד, קלה, ב) ומבאר שאין מברכים על אכילת מצה כל שבעה בשם שאין מברכין על לאו, דהיינו, בשאר הימים אין אכילת מצה נחשבת למצוות עשה אלא רק להימנעות מאיסור של לאו של חמץ, כך מסביר המהרי"ל (הלכות סוכה נב, א). הרשב"ץ (זוהר הרקיע, אות מ) מבאר שציווי התורה "שבעת ימים

הלכות ומנהגי חב"ד

איסור 'חדש': אסור לאכול 'חדש' אף בזמן הזה עד תחילת ליל י"ז [ובחור"ל – ח"י] בניסן. יש מחלוקת גדולה בפוסקים אודות תבואת חו"ל² (ובפרט כשהגיעה לאה"ק³), שהשרישה אחר ט"ז בניסן, אם יש לאוסרה עד העומר הבא – ט"ז בניסן תשע"ה הבעל"ט. המנהג העתיק בין חסידי חב"ד היה להיזהר מ'חדש'⁴, וכיום רבים נוהרים בזה מכל החוגים.

שבת־קודש

י"ט בניסן, ד' דחול־המועד

הדלקת הנר: מברכות 'להדליק נר של שבת'

1 שו"ע אדמו"ר סי' תפט סכ"ט.

2 שם ס"ל. שו"ת צמח־צדק יו"ד סי' שגב. אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חדש' (כרך יב, טור תרכב).

3 ראה המובא באנציקלופדיה שם ע"י ציון 89.

4 ה'עולם' (האשכנזים) נהגו להקל בזה מדורי־דורות, אך בימי אדמו"ר כבר היו רבים, ובפרט מהחסידים, שהחמירו בזה (עיין שו"ע אדמו"ר שם. שו"ת אדמו"ר סי' סו, סו"ס ז וסי' כ. ובשו"ת צמח צדק יו"ד סי' ריח, לח, סע"ד) מביא בשם אדמו"ר "יש לו צד ליישב מנהג העולם המקילים בחדש...", ומסיק "ומ"מ ודאי שכל יר"ש יחמיר לעצמו...". בקובץ 'היכל הבעש"ט' (ז) תמוז תשס"ד עמ' סו, נדפס 'בירור כללי בענין איסור 'חדש' בחו"ל ומנהג החסידים בזה" ושם מסכם ארבע פסיקות שונות מאדמו"ר בזה, והביא שאדמו"ר מהורש"ב נוהר מ'חדש' (אולי במצבים מסויימים), ובשם הרה"ח רי"ל שיח' גרונו מסר, שהרבי לא הקפיד בזה. ואכן בדורות האחרונים לא נוהרו בזה, עד שבשיחת אחש"פ תש"מ (הנחת הת' בלתי מונה, סעיף עז) נאמר "בפועל אין נוהרין בזמננו ב'חדש'", אף שאומר שאם יימצא מי שנוהר בזה כיום, תע"ב. ולימד זכות על כך, עיי"ש. אבל כיוון שבשנים האחרונות 'איכשר דרא' בענין זה, הרי לכאורה כעת גם עלינו להיזהר בזה (וגם אם ברור שהרבי המשיך להקל בזה גם בשנים האחרונות, הרי כבר כתב אדמו"ר "שמגדולים בהנהגתם אין למדין אלינו בדינים הנגלות לנו באו"ה כשר ופסול" ('מאה שערים' עמ' 78. וראה מה שצ"ע ע"ז בס' מגדל עז עמ' שעה)). ובפרט בחדש מחו"ל שנכנס לארה"ק, ראה בהנסמן לעיל הערה 3.

קודש' בלבד.

מנחה: אין אומרים 'הודו', אלא מתחילים 'פתח אליהו'⁵.

קבלת שבת: מתחילים 'מזמור לדוד'⁶. ב'בואי בשלום' אומרים "גם בשמחה ובצהלה", ואין אומרים "ברינה"⁷. וממשיכים כרגיל. מתפללים ערבית של שבת, ואומרים בה 'יעלה ויבוא'.

אמירת 'שלום עליכם', 'אשת חיל', 'מזמור לדוד' 'דא היא סעודתא' – בלחש⁸.

שמחה: ביום־טוב – שמחת החג גדולה מבחול־המועד (המותר בכמה מלאכות), ובשבת חול־המועד – גדולה השמחה עוד יותר, ובפרט לנשים, שעול הכנת אוכל־נפש מוטל עליהן⁹.

שחרית: חצי הלל. מוציאים שני ספרי־תורה.

בספר הראשון קוראים לשבעה עולים¹⁰ בפרשת תישא "ראה אתה אומר אליי" (לג, יב, לד, כו).

מניחים את ספר־התורה השני על הבימה ואומרים חצי קדיש; הגבהה וגלילה; בספר השני קוראים למפטיר "והקרבתם" כמו לרביעי דאתמול; הגבהה וגלילה. הפטרה ביחזקאל (לז, אִי־ד): "היתה עלי יד ה'". בברכות הפטרה אינו מזכיר יום־טוב, וחותרם 'מקדש השבת' בלבד. יקום פורקן, אשרי, יהללו, חצי קדיש, מוסף דחול־המועד, עם קרבנות שבת¹¹.

אם יש רק ספר־תורה אחד, אין מגביהים

5 ספר־המנהגים עמ' 25.

6 סידור אדמו"ר ז'.

7 ספר־המנהגים עמ' 26.

8 שם, עמ' 28.

9 לקוטי־שיחות כרך יד, עמ' 420.

10 נהוג לברך את העולה לתורה ביום־טוב: "בעבור שעלה... ולכבוד הרגל... ויזכה לעלות לרגל". וצריך ביאור מדוע אין רגילים לנהוג כן גם בשבת־חול־המועד, שהקריאה בה היא בעניינא דיומא "לכבוד הרגל". ומדוע אין מברכין את העולה כמו ביום־טוב?

11 לוח כולל־חב"ד.

שביעי ואחרון של פסח

עת להיות ער

שביעי של פסח היו נייעורים פעם כל הלילה, בלי חכמות, פשוט להיות ער. נהגו ללמוד כמה שיעורים, נגלה ונסתר. הנסתר היה גם נגלה.

(תרגום מספר השיחות תש"ר/ה'ש"ת, תש"ט עמ' 319)

לגלות שחומר העולם כלי לעצמות

כ"ק אדמו"ר [הרי"צ] ביקש לנגן את הניגון שהיו קוראים בליובאוויטש 'הניגון של קריעת ים סוף'. ואמר:

[...] שביעי של פסח יש לייקר מאוד את הזמן.
[...] ובניישראל יוצאים ביד רמה, גאולת מצרים הביאה לקריעת ים סוף; נפתחו אז כל הפרסאות והמסכים, שראו הכול ברור, בראיית העין הגשמית.
[...] הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרשב"ב] דיבר פעם אודות ההפרש בין שביעי של פסח וחג השבועות: בשבועות – נפתחו השמים ואראה מראות אלקים. רואים אלוקות בראייה חושית, כשם שרואים דבר גשמי, אז קולטים את היוקר של העולם, כפי שהוא חומר אמיתי לעצמות אין סוף; וההכנה לזה היא בשביעי של פסח. אה! איזה עולם טוב נתנו לנו. את זאת צריכים לדעת התמימים שבכל המדינות.

(תרגום מספר השיחות תש"ר/ה'ש"ת, תש"ח עמ' 214)

ראש השנה למסירות נפש

מיד לאחר חג הפסח שנת תר"ג עשה הרבי ה'צמח צדק' את מסעו לפטרבורג, שם עמד נגד גזירות המלכות בענייני חינוך, דבר שהיה כרוך במסירות נפש בפועל. בסעודת ליל שביעי של פסח אותה שנה, אמר הרבי: שביעי של פסח הוא ראש השנה למסירות נפש.

כשמסר משה רבינו את מאמר ה' "דבר אל בני ישראל וייסעו", קפץ מיד נחשון בן עמינדב לים, מתוך מסירות נפש. הוא מסר את נפשו על "וייסעו", ה"הלוך ונסוע" שהחל בו אברהם אבינו. "כל השביעין חביבין", ומה גם היום השביעי לגילוי של הלילה הראשון של פסח, "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה". ועל אף זאת, לקראת הגילויים של שביעי של פסח וקריעת ים סוף – כאשר ים נהפך ליבשה, "עלמא דאתכסיא" נהפך ל"עלמא דאתגליא" – היו זקוקים להקדמה של מסירות נפש. בשביעי של פסח צריך ויכול כל אחד לקבל על עצמו את התקיפות של מסירות נפש על תורה ומצוות ועבודת הבורא במסירות נפש לכל השנה.

(ספר השיחות תש"ג עמ' 92)

מצות תאכלו" הוא בחינת לאו הבא מכלל עשה, שהאוכל חמץ עובר בעשה, אך אכילת מצה רשות גמורה היא.

וראה גם העמק דבר (בא כגו): "אין מצוה כלל".

רשות שהיא מצוה

לעומתם מביא הרא"ש (כלל כג, ג) את דעת הגאונים המסבירים שאין להניח תפילין בחול המועד פסח, משום שיש בו אות שחייב באכילת מצה כל שבעה. נמצא שהאוכל מצה בשאר ימי החג מקיים מצוה.

ומפורש באבן עזרא (פירושו לתורה בא, טו) שיש מצוה באכילת מצה כל שבעה.

גם מפירוש החזקוני את דברי המכילתא (בא יו"ד יב, יח) "שבעת ימים מצות תאכלו, אין לי אלא ימים לילות מנין, תלמוד לומר עוד יום האחד ועשרים לרבות את הלילות". אם אכל שבעה ימים מצות, קיים הפסוק "שבעת ימים מצות תאכלו", אך אם אכל רק בלילות מניין שקיים מצוה? – לפי זה מתפרשת ה"רשות" בסוגייתנו רק בניגוד לחובת הלילה הראשון, ברם גם האוכל מצה בשאר ימים – מצוה הוא עושה.

וכן דעת החתם סופר (שו"ת חלק יו"ד סימן קצ"א. חידושי לפסחים דף ב, ובסוד"ה איתקש – פסחים ה,א) שאף שהמבטל אכילה זו אינו נענש, מכל מקום האוכל מצה בימים אלו מקבל שכר.

שתי השיטות חולקות, אפוא, במשמעות המושג "רשות" שניתן לפרשו בשני אופנים:

(א) רשות ממש שאין כאן שום מצוה, וכמו שמצינו לדוגמא במסכת נזיר (ג,ב) "יין רשות" כשהכוונה לשתית סתם יין, שאין בו מצוה כלל.
(ב) רשות רק לגבי עיקר המצוה, אך מכל מקום כשעושה זאת יש בכך משום קיום מצוה. דוגמאות לדבר (על סדר הש"ס):

1) פלוגתת התנאים בברכות כז,ב אם תפילת ערבית רשות או חובה ונחלקו אב"י ורבא הלכה כדברי מי ורבא סבר כמ"ד רשות. וכמה ראשונים (הרי"ף, הרא"ש, התר"י, וכן דעת הגאונים, וכן משמע בתוס' ד"ה טעה – ברכות כו,א, ר"ן פ"ק דשבת ט,ב, תוס' ד"ה והאמר – יומא פז, ב) –

סבורים שיש בזה מצוה.

2) בשבת כה,ב – הדלקת נר בשבת חובה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות. ובתוספות ד"ה חובה: לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה.

3) משנה ביצה לו,ב: ואלו הן משום רשות – לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין. ופירש רש"י (שם ד"ה כל): "שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקרוב הוא להיות דבר הרשות".

4) חולין קה,א: מים ראשונים מצוה, אחרונים חובה, מיתבי מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות? ומתרת הגמ': מצוה לגבי רשות חובה קרי לה [וראה עוד בתוס' שבת כה,ב ד"ה חובה].

5) וכן כתב בפרי מגדים (פתיחה כולל ח"ג) בעניין צדקה – שאחרי שכבר נתן שיעור חיובו הרי זה רשות ואיכא מצוה.

6) ועל דרך זה בערוך השולחן (יו"ד סרצ"ב ס"ד) על מה שנאמר בשילוח הקן "ואת הבנים תקח לך" – שהוא רשות, ואם רוצה יכול לשלח את האם ואת הבנים, או שלא ליטול את הבנים כלל. ומכל מקום יש לקיים המצווה ככתבה וכמאמרה, שכל רשות שבתורה היא מצוה, ורק לגבי חובה רשות קרי לה כו'.

דעת אדמו"ר הזקן

היה מי שרצה להוכיח מדברי אדמו"ר הזקן כי יש מצווה באכילת מצה כל שבעה. זאת על פי מה שכתב בסימן תנג סעיף יד: "אין אדם יוצא ידי חובתו אלא במצה ששמרה ישראל מחימוץ לשם הפסח שנאמר 'ושמרתם את המצות', שישמרנה לשם מצות מצה, ויש אומרים לשם מצות 'בערב תאכלו מצות'. ויש אומרים לשם מצות שבעת ימים תאכלו מצות, דהיינו שאם שמרה לשם מצה שיאכלנה בז' ימי הפסח יוצא בה וכן עיקר".

על כך השיב לו הרבי (אגרות קודש כרך י"ט עמ' רלד):

במה שכתב בהכרעת אדמו"ר הזקן בשולחנו אורח-חיים (תנ"ג י"ד) דסגי שימור לשם "שבעת ימים תאכל מצות" ולא דוקא ל"בערב תאכלו מצות" – דלדעה זו יש מצוה כל שבעה באכילת

מצה (וכך כתב גם בתורה שלימה' במילואים לכתוב
יא בפי' הש"ס פסחים מא),
על-כרחק אי-אפשר לומר כן, כי דעת אדמו"ר
הזקן בזה (שם סוף-סימן תעה) כהרמב"ם דאין
מצוה כלל כ"אם בליל הא', וכן מוכח גם מסתימת
ל' הרא"ש, טור ושולחן-ערוך – אף שהם בעלי
דעה השניה בסימן תנ"ג ס"ד, כמצויין שם במראי
מקומות, וכן משמע גם ברמב"ם הלכות חמץ ומצה
פרק ה' הלכה ט' (עיין שם במגיד-משנה ובצפנת-
פענח להראגצובי)..

כלומר: הרא"ש (סוף כלל יד, וכלל כד סימן ג)
הטור והשולחן ערוך הם הסבורים שבענין שימור
"לשם מצות שבעת ימים – מצות תאכלו".

קצת מצוה...

ברם, בעניין 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'
(סימן תנה סימן טז) האמור רק במים לשם לישת
מצת מצווה, כותב אדמו"ר הזקן וזה לשונו: "במה-
דברים אמורים במים ששאבן ללישת המצה שאינה
של מצוה שהיא קרובה לדבר הרשות שהרשות
בידו שלא לאכול מצוה כל ימי הפסח..."
בדברים אלו מוכח לכאורה שקצת מצווה יש
באכילת מצוה.

וכך אכן מפורש בביאורי הזהר לצמח צדק
א, עמ' צו: "אכילת מצוה בששת ימים, רשות –
כמו שתפילת ערבית רשות, כך מצוה זו... לפי זה
מובן דגם רשות יש בו קצת מצוה... וכך יש לומר
בעניין רשות דאכילת מצוה כל שבעה... טוב יותר
לאוכלה, ולא לאכול פירות ושאר דברים שאינם
מצוה כלל".

וברוח דברים אלו הרחיב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב
נ"ע בספר המאמרים תרס"ח (עמ' קעא), ובין דבריו:
"צריך להיות אכילת מצוה בהשישה ימים... וכמו-
כן ביום השביעי צריך להיות אכילת מצוה...". ואכן
בלקוטי שיחות (כרך כב עמ' 276-277), הביא כ"ק
שיש עניין באכילת מצוה בכל ז' ימי הפסח.

אף הגר"א סבור כך, כפי שמפורש בספר 'מעשה
רב' (מנהגי הגר"א סימן קפה): "שבעת ימים תאכל
מצות" כל שבעה מצוה, ואינו קורא לה רשות אלא
לגבי לילה ראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה
רשות קרי לה. אף-על-פי-כן מצוה מדאורייתא

הוא. וכן פירשו יום טוב אין צריך אות, פסח
במצה, סוכות בסוכה... והיה מחבב מאוד מצוות
אכילת מצוה כל שבעה... ובמוצאי יום טוב היה
משתדל לטעום חמץ".
(וראה שו"ת משיב דבר חלק ב' סימן מז מש"כ
בדעת הגר"א. ועוד).

שותף במעשה בראשית

מקורות נוספים לאכילת מצוה בז' ימי הפסח:
(א) בירושלמי פסחים (פ"ט ה"ג) למדו בלימוד
מיוחד לפטור אכילת מצוה כל שבעה בפסח-שני –
משמע שבפסח-ראשון אכן מצוה כל שבעה (ראה
רש"י ורמב"ן בהעלותך ט, ג) – הסדר הערוך עמ'
תמט.

(ב) ירושלמי סוכה (פ"ב ה"ז): דאמר רב
הושעיא: כל שבעה חובה.

(ג) פסחים כח, ב: בשעה שישנו בקום אכול
מצוה, ישנה בכל תאכל חמץ – דעת רש"י. וראה
פני יהושע פסחים שם. הכתב והקבלה ראה טז,
חי באר אברהם (פסחים לה, א). אך בשו"ת זכר
יהוסף סימן קע"ח העיר על דברי הפני יהושע,
שבפסחים צא, ב מוכח לא כן, כי במצה מודה תנא
קמא שמכאן ואילך רשות.

(ד) ספר הרוקח סרצ"א: האוכל מצוה כהלכתה
בשבעת ימי הפסח, כאילו נעשה שותף להקב"ה
במעשה בראשית, שנאמר מצות יאכל את שבעת
הימים, שבעת ימים אין כתוב כאן, אלא שבעת
הימים, אלו שבעה ימי בראשית – (הובא בגליוני
הש"ס להר"י ענגיל פסחים לח, א).

(ה) ילקוט מעין-גנים כת"י: תהי חביבה אכילתה
כל שבעה ואע"פ שהיא רשות (הובא בתורה שלמה
כשר) בא יא פי"ב אות רחצ).

גם בדעתו של הרמב"ם מצינו שתי גישות:
רבינו מנוח על הרמב"ם קובע במפורש: "ונמצא
שאינו מצוה לאכול מצוה אלא שלא יאכל חמץ, הא
למה זה דומה לאכול בשר בקר או צאן או שאר
בהמה טהורה שאינו מברך אקבמו" לאכול בשר
פלוגי, דהכי קאמר רחמנא לא תאכלו בשר חזיר,
אך אם תרצה לאכול אכול בשר כבש או שור, והכי
נמי לא תאכל חמץ".

אך באחרונים דייקו מכפילת לשון הרמב"ם

"מצות עשה מן התורה לאכול מצוה בליל ט'
שנאמר בערב תאכלו מצות כו' אבל בשאר ימות
הרגל אכילת מצוה רשות, רצה אוכל מצוה רצה
אוכל אורז, אבל בליל ט"ו חובה", תחילה כתב
הרמב"ם שבאכילת מצוה כל ז' רשות וחזר וכתב
דבליל ט"ו בלבד חובה, כלומר שבכל ז', חובה היא
דלא הוי, אך מכל מקום מצוה יש כאן ('מקראי
קודש' להגאון רבי צבי פסח פראנק ח"ב עמ'
קסט).

ויש שהוכיחו כאן גם מדברי הרמב"ם במורה
נבוכים (חלק ג' פרק מג) שהסיבה למצוה באכילת
כל שבעה, כי "אילו היתה אכילת מצוה רק יום
אחד לא היינו מרגישים בו, כיון שהרבה פעמים
אוכל אדם מין אחד של אוכל יומיים או שלושה,
אך מתבאר ענינו של הדבר בהתמיד אכילתו היקף
שלם של השבוע" (ספר דברי שאול פרשת ראה
ד"ה ששת ימים תאכל מצות).

"בשאר ימי הפסח אפילו להסוברים שמקיים
מצוה אם אוכל מצוה, מכל מקום אין לברך על
אכילתה" אנציקלופדיה תלמודית ערך אכילת
מצוה ע' תשסו – וצוין שם לשו"ת חתם סופר
(חי"ד סי' קצא) ול'שדי חמד' (חמץ ומצה כלל
יד אות י"ד).

ובספר חזון עובדיה ציין: "וכן מפורש להדיא
בדברי גדולי הפוסקים, שאין לברך על אכילת
המצוה כל ימי הפסח, כמבואר בדברי הר"ז"ה בעל
המאור (סוף פסחים). וכ"כ המהר"ם חלאווה שם.
וכ"כ הרשב"א בתשובה כתבי"ד הובאה בברכי
יוסף (סימן תעה ס"ק ו) [עיין בשו"ת הרשב"א
חלק ג סימן רפז], וכן כתב בעל העיטור והמאירי.
וכן כתב האורחות חיים (הל' סוכה אות לו). וכ"כ
הכלבו (סימן עא). וכ"כ בספר המכתם (סוכה כז)
עיין שם".

וראה גם שו"ת מהרש"ם (שו"ת ח"א סימן רט).
וראה שם חלק ג' בהשמטות. גם בשו"ת דברי
מלכיאל חלק ה (סימן קד). ובשו"ת שואל ומשיב
רביעאה (חלק ג סימן יא) – והוא דלא כהגר"י
פלאגי' בספר יפה ללב ח"ב (סימן תעה סק"ז).
וראה שד"ח (מע' אכילה אות ז). ועוד.

[בכהנ"ל ראה תורה שלמה בא עמ' רכח-רלב;
מקראי קודש הררי הלכות ליל הסדר; אוצר מנהגי
חב"ד עמ' לד].

סוכה – רק לשם מצוה

ועתה נתנה ראש ונשוב לבאר את ההבדל
בטעם שמברכים על הסוכה במשך שבעת ימי
החג, למרות שאין חיוב לאכול בסוכה אלא בליל
א' בלבד "ומכאן ואילך רשות" – ולא כבאכילת
מצוה שאין מברכים אלא בלילה הראשון בלבד.
מצינו בראשונים על כך כמה ביאורים:

(א) אף שאין חיוב לאכול בסוכה אלא בליל א'
בלבד, הרי חייב הוא לישון בסוכה ולשנן ולטייל
בה כל שבעה, ולא תיתכן מציאות בלא סוכה כל
ימי החג, שהרי אין אדם יכול לעמוד בלא שינה ג'
ימים – בעל המאור סוף פסחים (והובא במהר"ם
חלאווה שם ובכל בו סימן עא. ועוד).

[אמנם ה'ברכי יוסף' (סימן תעה תמה) על
כך, ומסקנתו שאין חילוק בין מצוה לסוכה, ואף
בסוכה אין מצוה, ומכל מקום יכול לברך; וראה
אנציקלופדי' תלמודית שם עמ' כ הע' 184].

(ב) אכן אינו חייב לאכול ולישון, אך אם הוא
אוכל או ישן חייבתו תורה לעשות כל זה (אכילה
ושינה) בסוכה, ולכן עליו לברך – שו"ת הרשב"א
(ח"ג סימן רפז).

(ג) בכל שעה שהוא יושב בסוכה הוא מקיים
מצוה מה שאין כן במצה אין מצוה באכילתה. –
מגן אברהם (או"ח סו"ס תרל"ט) ועוד.

(ד) האכילה של מצוה נועדה להשביע את
האוכל ולהשקיט רעבונו שהרי אי אפשר לו
לאכול חמץ, מה שאין כן הישיבה בסוכה
אינה אלא לקיום המצוה בלבד. – ספר
המכתם לסוכה (כז, א. מאירי סוכה עמ' ע).
(וראה בכל הנ"ל אנציקלופדיה תלמודית (כרך כו)
ערך ישיבת הסוכה עמ' ס"סא).

וראה עוד צפנת פענח (הלכות שבועות פ"ה
הט"ו) – הובא ונתבאר בספר 'הצפנת פענח
במשנת הרבי' עמ' 207-218. וב'אוצר מנהגי
חב"ד' האריך במנהגי אדמו"רים וחסידים בעניין
אכילת מצוה בשאר ימי הפסח [וראה קובץ פלפול
התלמידים מונטריאל (תשמ"מ) חוברת ט' (עמ' עג'
עז); קובץ חידושי תורה בית חב"ד גדרה (הקהל
תשמ"ח) עמ' 17-20; ועוד].